

Časopis Ekonomskog fakulteta Brčko
Volumen 16, Sveska 1, 2022, str. 41-45
Journal of Faculty of Economics Brcko
Volume 16, Issue 1, 2022, pp. 41-45

Klasifikacija
Stručni članak
Classification
Professional paper

UDK: 004.738.5:339.13.017(4-672EU)
DOI: 10.7251/ZREFB2216041T

RAZVOJ DIGITALNE EKONOMIJE U EVROPSKOJ UNIJI

DEVELOPMENT OF DIGITAL ECONOMY IN EUROPEAN UNION

Nataša Tomić^{a1}

^aFakultet poslovne ekonomije Bijeljina, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Bosna i Hercegovina

PODACI O ČLANKU

Primljen 03.09.2022.
Dostavljen na recenziju 19.10.2022.
Prihvaćen 24.10.2022.
Dostupan online od 08.12.2022.

Ključne riječi
Digitalna ekonomija
Evropska Unija
digitalna agenda
jedinствeno digitalno tržište

ARTICLE INFO

Received 09/03/2022
Sent to revision 10/19/2022
Accepted 10/24/2022
Available online 12/08/2022

Keywords:
Digital economy
European Union
digital agenda
digital single market

APSTRAKT

Proces digitalizacije imao je veliki uticaj na razvoj ekonomije Evropske Unije. Ključni koraci načinjeni od strane Evropske komisije u pravcu razvoja digitalne ekonomije, bili su lansiranje dvije kompatibilne strategije, Digitalne agende i Strategije jedinstvenog digitalnog tržišta. Imajući u vidu činjenicu o sve većem rastu i značaju digitalne ekonomije, Evropska komisija definisala je jedinstvenu politiku vezanu za ovu oblast. Jedinствeno digitalno tržište Evropske Unije temelji se na ideji zajedničkog tržišta, čija je osnovna svrha eliminisanje svih trgovačkih prepreka između zemalja članica sa ciljem povećanja ekonomskog blagostanja. Razvoj digitalne ekonomije, te ideje o jedinstvenom digitalnom tržištu na prostoru Evropske Unije naisao je na brojne prepreke. Kao neki od osnovnih faktora koji negativno utiču na razvoj digitalne ekonomije, te ideje o jedinstvenom digitalnom tržištu EU navode se nedostatak digitalne pismenosti, nedovoljna razvijenost brze i kvalitetne mreže, te nizak stepen primjene informacione tehnologije u određenim dijelovima EU. Evropska komisija nizom mjera nastoji da podstakne razvoj i veću primjenu informacione tehnologije, te da kroz brojne programe poveća stepen digitalne pismenosti evropskog stanovništva. Na osnovu istraživanja navedene oblasti može se izvesti zaključak da osnovni koraci u razvoju digitalne ekonomije EU jesu razvoj jedinstvenog digitalnog tržišta Evropske Unije, te razvoj širokopoljarnog pristupa koji podrazumjeva pristup 5G mreži kao osnovnom faktorom ostvarenja brze i efikasne komunikacije, te saradnje na cijelom prostoru EU.

ABSTRACT

The paper analyses the financial performance of small and medium enterprises operating in the area of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina. The analysis is based on the results on the results obtained in 2021 from a scientific research project titled: "Analysis of the situation and problems in the business of small and medium enterprises in the Brcko District of Bosnia and Herzegovina", conducted by the Faculty of Economics Brcko. The obtained results were compared with the results of a similar scientific survey conducted in 2016 by the Faculty of Economics Brcko, in order to identify possible changes. The results of the analysis show that micro and small enterprises mostly rely on their own sources of financing working capital and investments, while medium-sized enterprises mostly use a combination of their own and external sources. Credit indebtedness does not represent a significant financial burden for most respondents. The level of information on existing support programs of the Government of the Brcko District is satisfactory, while satisfaction with the results has not changed significantly compared to previous research, which indicates the need for a more intensive approach in the field of support for entrepreneurs, in order to increase benefits, primarily for the business sector and the local community.

¹natas286n@gmail.com

Uvod

Evropska Unija (EU) čini jednu snažnu ekonomsku i političku uniju, zajednicu dvadeset sedam evropskih zemalja, nastala kao rezultat procesa saradnje i integracije. Politika i ekonomija Evropske Unije od samog početka imaju niz specifičnosti i razlika u odnosu na politiku i ekonomiju jedne individualne zemlje. Imajući u vidu činjenicu da Evropska Unija predstavlja zajednicu više zemalja članica, samim tim dolazi do ujedinjenja njihovih ranijih politika i ekonomija.

Cilj Evropske Unije vezan za oblast digitalizacije, jeste digitalizacija svih sfera poslovanja, koja posebno dolazi do izražaja u vrijeme pandemije Covid 19. Upravo iz navedenih razloga Parlament Evropske Unije je u aprilu 2021. godine usvojio program *Digitalna Evropa*, kao prvi finansijski instrument posebno usmjeren na uvođenje tehnologije kako u poslovanju preduzeća, tako i kod samih građana (Parlament Evropske Unije, 2022).

Ekonomije Evrope kao i cijelog svijeta nalaze se pod velikim uticajem širenja svjetske mreže, mobilnog interneta, društvenih mreža i uopšteno komercijalne platforme. Navedene kategorije smatraju se zajedničkim elementima globalnog pojma digitalizacije, koji danas daju sve veći doprinos ekonomskom rastu. Digitalne tehnologije čine instrument koji progresivno povezuje sve dijelove društvenog i ekonomskog života. Članice Evropske Unije na različite načine prihvataju progresivnost samih tehnologija, te samim tim različit je i stepen digitalizacije u datim zemljama.

1. Digitalna ekonomija u Evropskoj Uniji

U pravcu razvoja digitalne ekonomije, Evropska Unija lansirala je dvije kompatibilne strategije, *Digitalnu Agendu* i *Strategiju jedinstvenog digitalnog tržišta*. Imajući u vidu činjenicu o sve većem rastu i značaju digitalne ekonomije, Evropska Unija izvršila je kreiranje jedinstvene politike vezane za ovu oblast. U fokusu navedene jedinstvene digitalne politike Evropske Unije bili su:

- Internacionalni motivi,
- Ekonomski motivi.

Pod internacionalnim motivima podrazumijeva se činjenica da bi jedinstveno digitalno tržište obezbjedilo veću digitalnu koheziju zemalja članica i njenih građana, te samim tim došlo bi i do veće integracije u okviru cjelokupne Evropske Unije. S druge strane, pod ekonomskim motivima podrazumijevaju se motivi vezani za prihod koji bi se ostvario u vidu godišnje dobiti u iznosu od 415 milijardi evra po osnovu jedinstvene digitalne trgovine i digitalnog poslovanja na cijelom prostoru Evropske Unije. Takođe jedinstvena digitalna ekonomija i digitalno poslovanje na cijelom prostoru EU dovelo bi do otvaranja novih 3,8 miliona radnih mjesta (Lazović, Đuričković, 2018).

2. Digitalna agenda i strategija jedinstvenog digitalnog tržišta

2.1. Digitalna agenda

Shodno ograničenjima i preprekama koje su postojale u domenu primjene i razvoja digitalne ekonomije na prostoru Evropske Unije, Evropska komisija je 2010. godine usvojila i pokrenula Digitalnu agendu za Evropu. Cilj navede agende bilo je definisanje razvoja digitalnog tržišta EU do 2020. godine, te prevazilaženje trenutnih prepreka sa kojima se susrela Evropska komisija. Kod kreiranja Digitalne agende 2010, identifikovano je od strane Evropske komisije sedam najznačajnijih prepreka koje sprečavaju razvoj digitalne ekonomije na nivou zemalja članica Evropske Unije. Pod navedenim preprekama podrazumijevaju se:

- fragmentirana digitalna tržišta,
- nedostatak interoperabilnosti,
- porast sajber kriminala,
- nisko povjerenje u mrežu i elektronsko trgovanje,
- nedostatak investicija u širokopojasni pristup,
- nedovoljna istraživanja i inovacije, te
- nedostatak digitalne pismenosti i digitalnih vještina (Lazović i saradnici, 2018).

Iako su postojale značajne navedene prepreke koje su bitno usporavale razvoj ekonomije u digitalnom obliku na nivou EU, na bazi mjera koje je sprovela Evropska komisija u pravcu otklanjanja istih ostvarane su

značajni rezultati. Istraživanjima Evropske komisije utvrđen je porast digitalne ekonomije Evropske Unije za 12% na godišnjem nivou, te ista istraživanja pokazuju da je digitalna ekonomija EU u 2014. godini bila veća od belgijske nacionalne ekonomije. Evropska komisija na nivou svake godine objavljuje tabelu pokazatelja digitalne agende, te podaci u periodu 2014-2016. godine, pokazuju da su ostvarani značajni rezultati u primjeni navedene agende, tačnije ostvarena je primjena 72 od ukupno 101 mjere koje su definisane za navedenu oblast.

Ostvarenje velikog broja zacrtanih mjera od strane Evropske komisije nije isključivalo prisutnost značajnog nivoa digitalnog jaza. Visok nivo digitalnog jaza nastajao je kao posljedica nerazvijenog širokopojasnog pristupa, prije svega od strane stanovništva naseljenog u ruralnim područjima zemalja EU. Prvi set politika koji je pokrenula Evropska komisija bio je usmjeren upravo na razvoj adekvatne tehnološke infrastrukture, odnosno širokopojasnog pristupa vezanog za primjenu interneta, digitalnih medija, te uopšteno informacione tehnologije. Evropska Unija nastoji da kontinuirano ulaže u istraživanja i inovacije, te razvija politike vezane za unapređenje kvaliteta života stanovništva u zemljama članicama EU. U periodu lansiranja navedene Digitalne agende od strane Evropske komisije, obezbjeđeno je približno 200 miliona evra za razvoj pametnih gradova i zajednica na nivou Evropske Unije.

Navedena agenda bila je sastavni dio Strategije Evropa 2020, te se odnosila na period 2010-2020. godina. Nova Digitalna agenda definisana je za razdoblje 2021-2027. godina, te predstavlja jednu vrstu sveobuhvatnog odgovora Evropske komisije na složenost postupka digitalne transformacije i čini središnji element prijedloga višegodišnjeg finansijskog okvira (VFO) za razdoblje 2021-2027. godina. Kao osnovni prioritetni ciljevi navedene agende definisani su ciljevi vezani za razvoj pet prioritetnih područja, koja se odnose na superračunarstvo, vještačku inteligenciju, sajber sigurnost i povjerenje, napredne digitalne vještine, te osiguranje široke upotrebe digitalnih tehnologija u cijeloj ekonomiji i društvu na nivou Evropske Unije.

2.2. Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta

Strategija jedinstvenog digitalnog tržišta zajedno sa Digitalnom agendom, čini dva ključna koraka načinjena od strane Evropske komisije u pravcu razvoja digitalne ekonomije na prostoru Evropske Unije. Zbog postojanja ozbiljnih ograničenja u pogledu formiranja jedinstvenog tržišta u digitalnom obliku, Evropska komisija je u aprilu 2015. godine predstavila svoju *Strategiju jedinstvenog digitalnog tržišta*. Navedena strategija je uključivala šesnaest novih mjera, čiji su detaljniji prijedlozi trebali biti izrađeni od strane komisije do kraja 2016. godine. Inicijative navedene strategije bile su grupisane u tri glavna stuba:

- **STUB I**- osiguranje pristupa;
- **STUB II**- osiguranje povoljnog okruženja za internetske inovacije u Evropi;
- **STUB III**- osiguranje da svaki građanin Evrope, te svako evropsko preduzeće, kao i vlada mogu ostvariti maksimalnu korist od digitalne transformacije.

Glavna svrha navedenih stubova Strategije jedinstvenog digitalnog tržišta bilo je uvođenje savremenih zajedničkih pravila u područjima kao što su zaštita potrošača, autorska prava, te internetska prodaja. Proces usvajanja navedene strategije, rezultirao je 2015. godine transformacijom politike Digitalne agende u politiku Jedinstvenog digitalnog tržišta.

3. Jedinstveno digitalno tržište

Dva osnovna koraka u implementaciji politike jedinstvenog digitalnog tržišta EU bila su modernizacija zakonskih propisa i ulaganje u izgradnju brze i kvalitetne mreže. Realizacija navedenih planova podrazumijevala je usvajanje zakona kojim bi se obezbjedilo da potrošači bilo da kupuju putem interneta ili lično, neće biti suočeni sa diskriminacijama u pogledu cijena, uslova prodaje ili plaćanja, osim ako je to opravdano određenim objektivnim razlozima kao što su PDV ili pravne odredbe o javnom interesu. Takođe komisija je kreirala i poseban set mjera usmjeren u pravcu definisanja pravila savremenih digitalnih ugovora, sa ciljem zaštite potrošača koji kupuju putem interneta, kao i pružanju podrške preduzećima koja nastoje da prošire svoju prodaju u digitalnom obliku. Poseban doprinos uvođenju politike jedinstvenog digitalnog tržišta predstavlja ukidanje naplate rominga na tržištu Evropske Unije od juna 2017. godine. Navedenim aktivnostima potrošačima su prezentovani svi benefiti koje nudi jedinstveno digitalno tržište.

Cilj jedinstvenog digitalnog tržišta u osnovi jeste ukidanje nacionalnih prepreka u pogledu transakcija koje se odvijaju putem interneta. Jedinstveno digitalno tržište temelji se na ideji zajedničkog tržišta, čija je

svrha eliminisanje svih trgovačkih prepreka između zemalja članica u cilju povećanja ekonomskog blagostanja. Navedeno tržište otvara mogućnost za poboljšanje pristupa informacijama, veću učinkovitost usljed manjih troškova transakcija, te dematerijalizaciju potrošnje i mogućnost za uvođenje poboljšanih poslovnih i administrativnih modela (Evropski Parlament, 2022).

4. Razvoj širokopojsnog pristupa i digitalnog obrazovanja u EU

Putem seta mjera i normativnih postupaka, Evropska komisija imala je za cilj pospješiti proces razvoja širokopojsnog pristupa. Procijenjeno je na nivou 2015. godine, da je svega 22,5% pretplatnika na tržištu EU imalo brzi širokopojsni pristup, te da je, u isto vrijeme, samo 59% njih imalo pristup 4G tehnologiji, dok je u ruralnim područjima ostvaren je procenat od svega 15% (Milošević, Dobrota, Barjaktarović Rakočević, 2018).

U 2016. godini od strane Evropske komisije postavljeni su novi strateški ciljevi vezani za razvoj širokopojsnog pristupa do 2025. godine. Navedene aktivnosti podrazumijevale su prelazak na novu generaciju širokopojsne infrastrukture sa gigabitnim brzinama, uključujući i fiksni i mobilni internet (5G). Istraživanja pokazuju da je u 2020. godini u devet zemalja članica Evropske Unije uvedena 5G mreža. Velika Britanija bila je jedina država članica Evropske Unije u kojoj su u datom periodu svi telekomi uveli navedenu mrežu, s tim da danas Velika Britanija više nije u sastavu EU.

Prema jedanaestom kvartalnom izvještaju Evropskog opservatorija za 5G mrežu (European 5G Observatory) iz 2021. godine, 24 od ukupno 27 zemalja članica EU ima aktivnu 5G mrežu. Istraživanja danas pokazuju da svaka od zemalja Evropske Unije ima bar djelimično implementiran 5G signal odnosno implementiranu 5G infrastrukturu. Posljednja članica Evropske Unije koja je uvela 5G mrežu bila je Litvanija koja je time ujedno zaokružila uvođenje navede mreže na nivou Evropske Unije. Evidentno je da procenat prisutnosti 5G mreže na prostoru Evropske Unije nije zadovoljavajući, te ne podliježe ispunjenju zacrtanih ciljeva vezanih za ovu oblast do 2025. godine. Istraživanja pokazuju da 5G mreža nije dostupna u svim mjestima unutar zemalja članica EU, te da bi do kraja 2025. godine ista trebala biti dostupna u svim urbanim područjima, kao i na glavnim zemaljskim stanicama. Kao osnovni problem u razvoju 5G mreže na prostoru Evropske Unije navodi se razlika u fazama implementacije iste, imajući u vidu činjenicu da su određene države članice EU već u završnoj fazi implementacije, dok većina ostalih država tek započinje sa ozbiljnijim širenjem 5G infrastrukture.

Direktivama Evropske Unije nastoje se definisati rokovi vezani za uvođenje frekvencijskih pojaseva 5G mreže na prostoru koji pokriva Evropska Unija (Evropski revizorski sud, 2022).

Evropska komisija je u martu 2021. godine postavila ambiciozan evropski pristup digitalizovanoj privredi i društvu, te je isti predstavljen u okviru programa Komunikacije digitalnog kompasa 2030. Predloženi pristup u potpunosti uzima u obzir sve veću stratešku važnost digitalne transformacije i otvara put za sveobuhvatnu investiciju i regulatornu agendu.

U funkciji razvoja Jedinštenog digitalnog tržišta, Evropska Unija je takođe kreirala posebnu politiku vezanu za zaštitu ličnih podataka. Tokom 2016. godine donijeti su novi propisi vezani za zaštitu podataka, koji podrazumijevaju lakši pristup sopstvenim podacima, pravo na prenos podataka, te pravo na brisanje ličnih podataka kada za to postoji osnovanost (Evropski Konzilium, 2022).

Stupanjem na snagu Uredbe o zaštiti ličnih podataka, napravljen je jedan jako bitan korak u zajedničkoj regulativi ove izuzetno osjetljive oblasti na evropskom digitalnom prostoru. U decembru 2020. godine Evropska komisija i Evropska služba za spoljašnje djelovanje (ESVD) predstavile su novu strategiju EU vezanu za sajber bezbjednost. Njome se nastoji ojačati otpornost Evrope na sajber prijetnje, te omogućiti stanovnicima svih zemalja članica unije korišćenje pouzdanih usluga i digitalnih alata.

Istraživanja vezana za oblast digitalizacije i primjene tehnologije, pokazala su da veliki broj stanovnika EU nema potrebne digitalne vještine, što ukazuje na jasne izazove sa kojima se susreću organi Evropske Unije kada je riječ o implementaciji politike jedinštenog digitalnog tržišta. Evropska komisija je u cilju odgovora na navedene izazove formirala tzv. Program vještina za Evropu. Cilj navedenog programa bilo je pokretanje Koalicije za digitalne vještine i radna mjesta na prostoru Evropske Unije.

Dalji razvoj i primjena digitalne ekonomije na nivou Evropske Unije, bitno je zavisio od ostvarenja navedenih planova koje je Evropska komisija predstavila u okviru datog programa. Ključni nedostaci i faktori nauspjeha u razvoju i ozbiljnijoj primjeni digitalizacije, te digitalne ekonomije na prostoru Evropske Unije jesu nepostojanje dovoljnog stepena digitalnih vještina stanovnika EU, nepovjerenje od strane stanovništva, ali i nedovoljno razvijen širokopojsni pristup, odnosno 5G infrastruktura. Od strane Evropske

komisije izdvojen je iznos od 400 milijardi evra za potrebe razvoja širokopojsnog pristupa odnosno 5G mreže, te je u tu svrhu na nivou Evropske Unije instalirano čak 110.000 5G baznih stanica. Procjene su revizora Evropskog revizorskog suda (ECA) da bi doprinos 5G mreže bruto društvenom proizvodu Evropske Unije u periodu do 2025. godine mogao distići iznos od 1 bilion evra, uz izuzetan potencijal za otvaranje do 20 miliona radnih mjesta.

Zaključak

Digitalna ekonomija Evropske Unije nalazi se na uzlaznoj putanji, ključni koraci koji su načinjeni u pravcu razvoja i koji su bitno doprinijeli nastanku ekonomije u digitalnom obliku bili su koraci načinjeni od strane Evropske komisije u pogledu kreiranja dvije kompatibilne strategije. Strategijama Digitalne agende i Jedininstvenog digitalnog tržišta Evropska komisija je nastojala da otkloni nedostatke i prepreke u razvoju digitalne ekonomije i jedinstvenog digitalnog tržišta. Cilj jedinstvenog digitalnog tržišta EU u osnovi jeste ukidanje nacionalnih prepreka u domenu transakcija koje se odvijaju putem interneta, te eliminisanje svih trgovačkih prepreka između zemalja članica u cilju povećanja ekonomskog blagostanja. Kao ključni faktori koji negativno utiču na razvoj digitalne ekonomije Evropske Unije navode se nedostatak digitalne pismenosti, širokopojsnog pristupa kao i nizak stepen primjene informacione tehnologije na nivou EU. Ključni koraci načinjeni u domenu uvođenja širokopojsnog pristupa na nivou Evropske Unije odnose se prije svega na korake načinjene u pravcu uvođenja 5G mrežne infrastrukture na prostoru iste.

Danas sve zemlje članice Evropske Unije imaju uvedenu 5G mrežu, koja je u različitim procentima prisutna u različitim zemljama. Stepenn razvijenosti 5G infrastrukture bitno je zavisio od mjera koje su zemlje članice sprovodile u datom pravcu, te se iz navedenih razloga izdvajaju velika sredstva od strane Evropske komisije u pravcu implementacije i razvoja iste. Kao jedna od bitnih mjera u pogledu povećanja stepena digitalne pismenosti stanovništva na nivou Evropske Unije navodi se uvođenje programa Program vještina za Evropu, u okviru Koalicije za digitalne vještine i radna mjesta. Investicijama Evropske komisije nastoje se stvoriti uslovi za veću primjenu 5G mreže, instaliranje što većeg broja 5G baznih stanica, te razvoja radnih grupa za povećanje stepena digitalne pismenosti na nivou Evropske Unije.

Literatura

1. Evropski Konzilium (2022), preuzeto 18.05.2022. sa <https://www.consilium.europa.eu>
2. Evropski revizorski sud (2022), preuzeto 21.05.2022. sa <https://www.eca.europa.eu>
3. Parlament Evropske Unije (2022), preuzeto 18.05.2022. sa <https://www.europarl.europa.eu>
4. Krsmanović B., Polić S. (2011), *Digitalna ekonomija*, Fakultet poslovne ekonomije Bijeljina, Bijeljina.
5. Milićević V. (2002), *Internet ekonomija*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd.
6. Milošević N., Dobrota M., Barjaktarović Rakočević S. (2018), *Digitalna ekonomija u Evropi*, Fakultet organizacionih nauka, Beograd.
7. Lazović V., Đuričković T. (2018), *Digitalna ekonomija*, Cetinje.